

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2020 m. gegužė

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	3
ANK 420 straipsnio 1 dalies taikymas	3
<i>Dėl taisyklės, draudžiančios apvažiuoti transporto priemones važiuojant kelkraščiu, pažeidimo ir pareigos laikytis atsargumo priemonių, nekeliant pavojaus kitų eismo dalyvių turto saugumui ir aplinkai, nesilaikymo</i>	3
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 95 straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktų (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija) taikymas	5
<i>Dėl senaties eigos sustojimo</i>	5
BK 207 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl esminės apgaulės</i>	6
BK 282 straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl priežastinio ryšio nustatymo</i>	8
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	9
BPK 10 straipsnio, 44 straipsnio 8 dalies, 322 straipsnio 2 dalies, 323 straipsnio 3 dalies, 324 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis	9
<i>Dėl teisės į gynybą suvaržymo</i>	9
III. CIVILINĖS BYLOS	10
Asmenys	10
<i>Dėl balsavimo teisės perleidimo sutarties pabaigos pagrindų</i>	10
Sutarčių teisė	11
<i>Dėl pareigos mokėti sutartines mokėjimo (pelno) palūkanas kredito sutarties nutraukimo atveju</i>	11
<i>Dėl preliminariosios buto pirkimo–pardavimo sutarties kvalifikavimo vartojimo sutartimi bei vartotojo teisių gynimo</i>	12
Civilinė atsakomybė	13
<i>Dėl nenugalimos jėgos aplinkybių nustatymo ir atleidimo nuo civilinės atsakomybės</i>	13
Civilinio proceso teisė	15
<i>Dėl darbo ginčų dėl teisės su tarptautiniu elementu teisingumo</i>	15
<i>Dėl civilinės bylos iš draudimo teisinių santykių teisingumo esant tarptautiniam elementui, kai ieškinį pareiškia naudos gavėjas, nesantis draudimo sutarties šalimi</i>	16
<i>Dėl prašymo pripažinti ir leisti vykdyti užsienio valstybėje priimtą teismo sprendimą, kuriuo atmestas prašymas panaikinti arbitražo teismo sprendimą, priimtimumo</i>	17
Bankroto teisė	18
<i>Dėl kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje inicijuotos ir užbaigtos fizinio asmens bankroto bylos teisinių padarinių Lietuvos Respublikoje</i>	18
<i>Dėl galimybės atskiruju skundu skusti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atsisakyta taikyti Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 14 dalyje nurodytą poveikio priemonę</i> ..	19

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 420 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl taisyklės, draudžiančios apvažiuoti transporto priemones važiuojant kelkraščiu, pažeidimo ir pareigos laikytis atsargumo priemonių, nekeliant pavojaus kitų eismo dalyvių turto saugumui ir aplinkai, nesilaikymo

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 420 straipsnio 1 dalį už tai, kad vairuodamas automobilį, apvažiavo susidariusią automobilių spūstį važiuodamas dešiniu kelkraščiu, kuris atskirtas vienguba ištisine kelio ženklavimo juosta, ir tokiais savo veiksmais pažeidė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950 patvirtintų Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) 8, 9, 125 punktų reikalavimus. Pareiškėjas

prašė jo administracinį nusižengimą perkvalifikuoti pagal ANK 417 straipsnį, konstatuojant, kad jo nusižengimas atitinka tik KET 125 punkte nurodytą pažeidimą.

Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad šioje byloje pareiškėjui administracinio nusižengimo protokolas buvo surašytas ir nuobauda paskirta už vieną iš ANK 420 straipsnio 1 dalyje nurodytų alternatyvių veikslių – transporto priemonių vairavimą vienu metu ar paeiliui padarant kelis grėsmę eismo saugumui keliančius eismo taisyklių pažeidimus. Pažeidimo esmė nagrinėjamu atveju buvo ne draudimo lenkti nesilaikymas, o taisyklės, draudžiančios apvažiuoti transporto priemonės važiuojant kelkraščiu, pažeidimas ir pareigos laikytis atsargumo priemonių, nekeliant pavojaus kitų eismo dalyvių turto saugumui ir aplinkai, nesilaikymas.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi administracinio nusižengimo bylą, sutiko su pareiškėjo prašyme nurodytu argumentu, jog nagrinėjamoje situacijoje nepagrįstai jam buvo nustatytas KET 8 punkto reikalavimo pažeidimas dėl kelio ženklavimo nesilaikymo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad siaura ištisinė linija skiria priešingų kryptų transporto srautus ir draudžia paženklintame kelio ruože važiuoti priešpriešinio eismo juosta; žymi eismo juostų kraštus, važiuojamosios dalies ruožus, į kuriuos draudžiama įvažiuoti, transporto priemonių stovėjimo vietų ribas ir važiuojamosios dalies kraštą. Šią liniją kirsti draudžiama, išskyrus tuos atvejus, kai ji žymi važiuojamosios dalies kraštą arba stovėjimo vietą (KET 3 priedo I skyriaus 1.1 punktas). Taigi, pareiškėjo atliktas manevras kertant ištisinę liniją, žyminčią važiuojamosios dalies kraštą ir atskiriančią kelkraštį nuo važiuojamosios kelio dalies, nėra draudžiamas.

Kita vertus, teisėjų kolegijos vertinimu, teismai pagrįstai konstatavo KET 9 ir 125 punkto pažeidimus. Dėl KET 125 punkto reikalavimo pažeidimo byloje ginčas nebuvo keliamas. Savo ruožtu KET 9 punkte nustatyta, kad eismo dalyviai privalo laikytis visų būtinų atsargumo priemonių, nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų ar jų turto saugumui ir aplinkai. Byloje nustatyta, kad pareiškėjas vairuojamu automobiliu važiavo tolygiu greičiu, vizualiai automobilio galios sutrikimo nematyti, pats manevras truko netrumpai bei buvo atliktas kelkraščiu iš dešinės apvažiuojant susidariusią automobilių spūstį ir judant greičiau nei pirmoje eismo juostoje važiuojantys automobiliai. Taip pat teismų atmesta ir pareiškėjo kelta būtinojo reikalingumo versija. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šias nustatytas ir nepaneigtas faktines aplinkybes, sprendė, kad pareiškėjas eismo saugumo prasme buvo abejingas kitų eismo dalyvių atžvilgiu ir nesilaikė visų būtinų atsargumo priemonių. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pareiškėjo padarytas manevras, atliktas apvažiuojant ne pavienę transporto priemonę, bet susidariusią visą jų spūstį, kas sumažina galimybę iš anksto numatyti kitų eismo dalyvių veiksmus, esant realiai tikimybei, kad bet kuris spūstyje esantis ir pareiškėjo greičiau apvažiuojamas automobilis gali išsukti į kelkraštį, sudaro prielaidas kilti eismo įvykiui. Dėl to teismų išvados, kad administracinė atsakomybėn patrauktas asmuo savo veiksmais sukėlė pavojingą situaciją, teisėjų kolegijos vertinimu, atitinka byloje esančių įrodymų turinį.

Teisėjų kolegija sprendė, kad toks administracinė atsakomybėn patraukto asmens veikimas pagrįstai kvalifikuotas kaip ANK 420 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas administracinis nusižengimas, nes atitinka šio administracinio nusižengimo požymius – automobilis buvo vairuojamas vienu metu padarant KET 9 ir 125 punktuose nustatytus pažeidimus, kurie ne formaliai, bet realiai kėlė grėsmę eismo saugumui. Atitinkamai teisėjų kolegija atmetė argumentą, kad veikia neatitinka tokio pavojingumo, dėl kurio šis galėtų būti traukiamas administracinė atsakomybėn pagal ANK 420 straipsnio 1 dalį, ir todėl pareiškėjo veika turėtų būti kvalifikuota pagal ANK 417 straipsnio 1 dalį.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apylinkės ir apygardos teismo nutartis paliko nepakeistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 26 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-25-895/2020

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 95 straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktų (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija) taikymas

Dėl senaties eigos sustojimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatorius, remdamasis BK 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunkčiu, teigė, kad dėl jam pareikšto kaltinimo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis suėjo 2019 m. kovo 30 d., o BK 95 straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktuose (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija) nurodytos senaties eigos sustojimo nuostatos negalėjo būti taikomos visa apimtimi, nes bylos nagrinėjimas buvo atidedamas arba pertraukos bylos nagrinėjime buvo skelbiamos ir dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių, t. y. dėl kito kaltinamojo ir jo gynėjo nedalyvavimo, teismo paskirto objektų tyrimo, o tai negali sukelti jam neigiamų pasekmių.

Kasacinis teismas pripažino, kad tokie kasatoriaus argumentai pagrįsti tik iš dalies. Nuteistajam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusioje BK 95 straipsnio 5 dalyje (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija; nuo 2014 m. gegužės 22 d. BK 95 straipsnio 6 dalyje (2014 m. gegužės 15 d. įstatymo redakcija)) nurodomos procesinio pobūdžio senaties terminus stabdančios aplinkybės, dėl kurių yra nukeliama BK 95 straipsnio 1 dalyje nustatytų senaties terminų pabaiga. Tarp tokių aplinkybių yra ir teismo paskelbta bylos nagrinėjimo teisme pertrauka ar bylos nagrinėjimo atidėjimas dėl kaltinamojo ar jo gynėjo nedalyvavimo (1 punktas) ir teismo paskelbta nagrinėjimo teisme pertrauka, kol bus atlikta teismo paskirta ekspertizė, specialisto tyrimas ar bus įvykdytas teisinės pagalbos prašymas užsienio valstybei (2 punktas).

Teisėjų kolegija nurodė, kad aiškinant BK 95 straipsnio 5 dalies 1 punkte (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija; nuo 2014 m. gegužės 22 d. atitinkamai BK 95 straipsnio 6 dalies 1 punkte) įtvirtintą teisinį reguliavimą pažodžiui galima būtų teigti, kad esą kiekvienas atvejis, kai kaltinamasis ar jo gynėjas nedalyvauja teismo posėdyje ir dėl to teismas paskelbia bylos nagrinėjimo teisme pertrauką ar bylos nagrinėjimą atideda, sustabdo senaties eigą, tačiau toks formalus pirmiau nurodyto teisinio reguliavimo aiškinimas prieštarautų Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje suformuluotoms nuostatomis ir neatitiktų baudžiamojo proceso paskirties ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 straipsnio 1 dalis). Dėl to atsižvelgdama į tai, kad BK 95 straipsnio 5 dalies 1 punkte (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija; nuo 2014 m. gegužės 22 d. atitinkamai BK 95 straipsnio 6 dalies 1 punkte) yra nustatyta procesinio pobūdžio senaties terminus stabdanti aplinkybė, teisėjų kolegija konstatavo, kad ši teisės norma logiškai ir sistemškai turi būti aiškinama ir taikoma BPK 37 straipsnio, nustatančio svarbias asmens nedalyvavimo baudžiamame procese priežastis, kontekste.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad bylos duomenys patvirtina, jog bylos nagrinėjimas dėl BK 95 straipsnio 5 dalies 1 punkte (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija; nuo 2014 m. gegužės 22 d. atitinkamai BK 95 straipsnio 6 dalies 1 punktas) nurodytos aplinkybės, t. y. dėl kaltinamųjų ir gynėjo nedalyvavimo teismo posėdžiuose, nevyko iš viso 121 dieną, tačiau iš jų tik 44 dienas dėl abiejų kaltinamųjų nedalyvavimo teismo posėdžiuose be svarbių priežasčių. Atsižvelgdama į BPK 37 straipsnio, nustatančio svarbias asmens nedalyvavimo baudžiamame procese priežastis, nuostatas, teisėjų kolegija 44 dienų laikotarpį vertino kaip bylos nagrinėjimo vilkinimą ir dėl to šį laikotarpį pripažino stabdančiu apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties eigą BK 95 straipsnio 5 dalies 1 punkto (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija; nuo 2014 m. gegužės 22 d. atitinkamai BK 95 straipsnio 6 dalies 1 punkto) prasme. Kartu teisėjų kolegija nurodė, kad, priešingai nei siūloma kasaciniame skunde, nėra teisinio pagrindo senaties terminą skaičiuoti kiekvienam kaltinamajam individualiai ir senaties eigą stabdyti tik tokiam laikotarpiui, kuriam bylos nagrinėjimas atidėtas dėl

atskirai kiekvieno kaltinamojo ar jo gynėjo nedalyvavimo teismo posėdžiuose. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad jei baudžiamoji byla pirmosios instancijos teismui perduota nagrinėti dėl kelių kaltinamųjų, tai reiškia, kad, dėl vieno iš kaltinamųjų ar jo gynėjo nedalyvavimo atidėjus bylos nagrinėjimą ar paskelbus byloje pertrauką, baudžiamasis procesas sustoja ir nevyksta dėl visų kaltinamųjų, jeigu teismas neišskiria bylos (BPK 234 straipsnio 4 dalis). Skaičiuojant senaties terminą konkrečiam kaltinamajam individualiai, nebūtų užtikrinta BPK 1 straipsnyje įtvirtinta baudžiamąjo proceso paskirtis, būtų suvaržyta galimybė išsamiai ir greičiau išnagrinėti bylą.

Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį ir į tai, kad kita, BK 95 straipsnio 5 dalies 2 punkte (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija; nuo 2014 m. gegužės 22 d. atitinkamai BK 95 straipsnio 6 dalies 2 punkte) įtvirtinta senaties eigą stabdanti aplinkybė – teismo paskelbta nagrinėjimo teisme pertrauka, kol bus atlikta teismo paskirta ekspertizė, specialisto tyrimas ar bus įvykdytas teisinės pagalbos prašymas užsienio valstybei, vertintina kaip pateisinamas teismo veikimas, siekiant byloje nustatyti tiesą ir teisingai išspręsti asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, kaltumo klausimą. Teisėjų kolegija konstatavo, kad ši teisės norma yra pakankamai aiški ir jos prasmė bei taikymas nekelia abejonių.

Apibendrinama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje teismai teisingai nustatė, kad kasatoriui apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas pagal BK 95 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus formalius terminus suėjo 2019 m. kovo 30 d. (BK 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunktis). Abiejų instancijų teismai taip pat teisingai nustatė, kad šios bylos nagrinėjimas buvo atidėtas ar jame buvo skelbtos pertraukos 8 kartus: vieną kartą dėl teismo byloje paskirto papildomo objektų tyrimo, kol bus gauta specialisto išvada, ir 7 kartus dėl abiejų kaltinamųjų bei kaltinamosios gynėjo neatvykimo į teismo posėdžius. Tačiau, anot teisėjų kolegijos, žemesnės instancijos teismai neanalizavo ir nevertino konkrečių kaltinamųjų ir gynėjo nedalyvavimo teismo posėdžiuose priežasčių, todėl netinkamai taikė BK 95 straipsnio 5 dalies 1 punkto (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija) nuostatas.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal nagrinėjamoje byloje nustatytas aplinkybes bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme dėl abiejų kaltinamųjų nedalyvavimo teismo posėdžiuose be svarbių priežasčių, t. y. BK 95 straipsnio 5 dalies 1 punkte (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija) nustatytu pagrindu, nevyko 44 dienas ir 20 dienų bylos nagrinėjimas teisme nevyko dėl byloje paskirto papildomo objektų tyrimo, t. y. BK 95 straipsnio 5 dalies 2 punkte (2010 m. birželio 15 d. įstatymo redakcija) nustatytu pagrindu. Taigi apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties eiga BK 95 straipsnio 5 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytais pagrindais kasatoriui buvo sustojusi 64 dienas ir dėl to apkaltinamojo nuosprendžio senaties terminas jam suėjo 2019 m. birželio 2 d. Vadinas, pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo dieną, t. y. 2019 m. birželio 21 d., kasatoriui turėjo būti taikomos BK 95 straipsnyje įtvirtintos apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties nuostatos.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai, netaikydami BK 95 straipsnio nuostatų ir nenutraukdami kasatoriui bylos dėl BK 223 straipsnio 1 dalyje nustatytos veikos, netinkamai pritaikė baudžiamąjo įstatymo nuostatas ir padarė esminį BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto pažeidimą. Kasacinis teismas baudžiamąją bylą dėl nurodytos nusikalstamos veikos kasatoriui nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2K-131-495/2020

BK 207 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl esminės apgaulės

Šioje baudžiamąjoje byloje kasatorius nuteistas pagal BK 207 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdamas UAB „B“ direktorius, turėdamas teisę atstovauti ir priimti šio juridinio asmens vardu sprendimus, veikdamas jo interesais, iš UAB „A“, pagal sudarytą faktoringo sutartį, teikdamas kredito davėjai netikrus dokumentus – kaltinime išvardytas netikras sąskaitas faktūras, kuriose buvo

nurodyti duomenys apie tariamus sandorius tarp UAB „B“ ir Vokietijos bendrovės „C“ dėl traktorių pirkimo ir pardavimo, apgaule gavo bendrovei „B“ avansus pagal faktoringo sutartį (281 520 Eur).

Teisėjų kolegija pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad pagal BK 207 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas apgaule gavo kreditą, paskolą, subsidiją, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus. Šiai veikai būdinga tai, kad kaltininkas apgaule gauna kreditą, paskolą, subsidiją, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus, o gaunamas, pvz., lėšas siekia panaudoti ūkinėje, komercinėje ar kitoje (priklausomai nuo sandorio turinio) veikloje. Apgaule šiuo atveju suprantama kaip sąmoningas kito asmens suklaidinimas pranešant jam melagingas žinias (aktyvioji apgaulė) arba nutylint tikruosius faktus, kai apie juos buvo būtina pranešti (pasyvioji apgaulė). Apgaules turinį paprastai sudaro kreditinių įsipareigojimų gavėjo teikiami tikrovės neatitinkantys duomenys, taip pat ir dėl jo turtinės ir ekonominės padėties bei turintys reikšmę davėjui priimant atitinkamą sprendimą. Objektinio šio nusikaltimo pusė pasireiškia tuo, kad kaltininkas, apgaule suklaidinęs nukentėjusįjį, gauna kreditą, paskolą ar kitus kreditinius įsipareigojimus, o subjektyvioji – tiesiogine tyčia; asmuo suvokia, kad apgaule gauna kreditą, paskolą ar kitus kreditinius įsipareigojimus, ir to siekia.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad negalima sutikti su kasatoriaus skundo argumentais, jog nuteistojo veiksmuose nenustatyta esminė apgaulė, turėjusi lemiamą reikšmę kreditoriui priimant bendrovei „B“ naudingus sprendimus pagal faktoringo sutartį, taip pat kad tarp kredito davėjos ir jo gavėjos buvo susiklostę civiliniai teisiniai santykiai (sutartiniai santykiai), o ne padaryta nusikalstama veika (BK 207 straipsnio 1 dalis). Anot teisėjų kolegijos, kreditinio sukčiavimo veikos kriminalizavimo pagrindas yra vien faktas, kad kreditinių įsipareigojimų ar subsidijos gavimo procese buvo panaudota apgaulė. Atsižvelgiant į tai, kad byloje toks faktas nustatytas, šiuo konkrečiu atveju nėra pagrindo kalbėti apie civilinius teisinius santykius. Teisėjų kolegija nurodė, kad nuteistasis net 11 kartų teikė kredito įstaigai finansuoti žinomai netikras (pagamintas montažo būdu) sąskaitas faktūras neva patvirtinančias tariamus sandorius dėl traktorių pirkimo ir pardavimo Vokietijos bendrovei, nors tokie sandoriai tarp UAB „B“ ir UAB „C“ nebuvo sudaryti. Teisėjų kolegijos vertinimu, nekyla abejonių, kad tokiais savo veiksmais nuteistasis siekė nusikalstamų tikslų, t. y. suklaidinti kredito davėją, kad ši nepagrįstai finansuotų bendrovę „B“. Šių netikrų sąskaitų faktūrų pagrindu UAB „B“ ir buvo mokamas faktoringo avansas. Taigi apgaulė šioje byloje pasireiškė tikrovės neatitinkančių duomenų (dokumentų) kredito davėjai teikimu. Nuteistojo teikti dokumentai turėjo lemiamą reikšmę kredito įstaigai priimant sprendimą dėl UAB „B“ faktoringo avanso mokėjimo, nes be netikrų dokumentų bendrovė finansavimo pagal faktoringo sutartį nebūtų gavusi. Vadinasi, šioje byloje apgaulės, kaip kreditinio sukčiavimo, požymis nustatytas pagrįstai.

Teisėjų kolegija atmetė kasacinio skundo argumentus, kuriais kasatorius dėl bendrovei „B“ mokėto faktoringo avanso pagal netikras sąskaitas faktūras kaltina kredito įstaigos darbuotojus aplaidumu. Viena vertus, nuteistojo ir banko darbuotojų tyčios ir susitarimo su klientu padaryti ar padėti jam padaryti kreditinį sukčiavimą bendrumas šioje byloje nėra nustatytas. Kita vertus, net ir darant prielaidą dėl galimai aplaidžių kredito įstaigos darbuotojų veiksmų, ši aplinkybė, kaip pagrįstai pažymėta pirmosios instancijos teismo nuosprendyje, nuteistojo atsakomybės pagal BK 207 straipsnio 1 dalį nešalintų.

Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai atskleidė objektyvius ir subjektyvius nuteistajam inkriminuotos nusikalstamos veikos požymius, kvalifikuodami veiką pagal BK 207 straipsnio 1 dalį tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, ir nuteistojo gynėjo kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-101-303/2020

BK 282 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl priežastinio ryšio nustatymo

Šioje baudžiamojoje byloje asmuo nuteistas pagal BK 282 straipsnio 1 dalį už tai, kad kaltinime nurodytomis aplinkybėmis sugriebė nukentėjusiosios vairuojamo automobilio vairą ir pasuko jį į dešinę pusę; šiais savo veiksmais nuteistasis atėmė galimybę nukentėjusiajai suvaldyti transporto priemonę, dėl to jos automobilis išvažiavo į priešpriešinę eismo juostą, apsvirtė, nukentėjusiajai buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas. Kasaciniame skunde nuteistasis kėlė priežastinio ryšio tarp jo veiksmų ir kilusių padarinių klausimą, teigdamas, jog eismo įvykis kilo ne dėl to, kad jis sugriebė automobilio vairą ir jį pasuko, o dėl to, kad nukentėjusioji (jau po to) nesugebėjo suvaldyti automobilio, jo nesustabdė, o išvažiavo į priešpriešinio eismo juostą ir vertėsi.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą, sprendė, kad tokia kasatoriaus pozicija yra grindžiama pernelyg siauru priežastinio ryšio aiškinimu, todėl yra ydinga. Teisėjų kolegija pirmiausia pažymėjo tai, kad pagal BK 282 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas nevairuodamas transporto priemonės pažeidė transporto eismo tvarkos ar saugumo taisykles, jeigu dėl to žuvo žmogus arba buvo sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata. Ši nusikalstama veika gali būti padaroma tik neatsargia kaltės forma (BK 282 straipsnio 2 dalis). Nusikalstama veika yra aprašyta materialiaja nusikalstamos veikos sudėtimi. Tai reiškia, kad baudžiamosios atsakomybės kilimas yra siejamas su padarinių atsiradimu (žmogaus mirtimi ar sunkiu jo sveikatos sutrikdymu). Tam, kad kaltę baudžiamoji atsakomybė, reikia nustatyti, kad kaltininko veiksmai yra susieti priežastiniu ryšiu su įstatyme nurodytais padariniais.

Teisėjų kolegija pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad nuteistojo veiksmas (automobilio vairo sugriebimas ir jo pasukimas) nukentėjusiajai buvo netikėtas, sukėlė stresinę situaciją, dėl to automobilis tapo nebevaldomas. Nukentėjusiosios vairuojamas automobilis apsvirtė iškart po to, kai nuteistasis sugriebė ir pasuko automobilio vairą, o nukentėjusiosios veiksmai – bandymas tiesinti automobilį, išvažiavimas į priešpriešinę eismo juostą – nebuvo iš anksto suplanuoti, o atlikti kaip staigi reakcija į nuteistojo veiksmus. Nesant kasatoriaus neteisėtų veiksmų, nukentėjusiajai nebūtų kilusi būtinybė tiesinti automobilį ir itin greitai priimti sprendimų situacijoje, kurios ji negalėjo numatyti. Priežastinio ryšio egzistavimo nepaneigia tai, kad po nuteistojo veiksmų nukentėjusioji automobilį dar pasuko į kitą pusę. Nelogiškas būtų toks kasatoriaus siūlomas aiškinimas, kad BK 282 straipsnio 1 dalyje nustatyti padariniai turėtų kilti tuo pat metu, kai kaltininkas atlieka normos dispozicijoje nurodytus veiksmus, t. y. nagrinėjamu atveju sunkus sveikatos sutrikdymas būtų turėjęs kilti tuo pat metu, kai nuteistasis sugriebė ir pasuko automobilio vairą. Teisėjų kolegija nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai atsižvelgė į tai, jog tarp nuteistojo veiksmų ir kilusių padarinių praėjo itin trumpas laiko tarpas, per kurį nukentėjusioji neturėjo objektyvios galimybės išvengti gresiančio eismo įvykio.

Teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad, nustatydamas priežastinį ryšį byloje, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai įvertino ir nuteistojo kaltės turinį, nustatė, kad jis veikė neatsargia kaltės forma, esant nusikalstamam pasitikėjimui. Nusikalstamam pasitikėjimui konstatuoti būtina nustatyti, kad asmuo suvokė rizikingą savo veikos pobūdį, numatė, kad jo padarytas KET pažeidimas gali sukelti eismo įvykį ir žalą kito asmens sveikatai, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi šių padarinių išvengti (BK 16 straipsnio 2 dalis). Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo konkrečiu atveju nuteistojo kaltės formos ir rūšies nustatymas yra probleminis, nes nuteistasis nepripažįsta savo kaltės, neigia sugriebęs automobilio vairą, tačiau apeliacinės instancijos teismas tokią išvadą padarė remdamasis bylos duomenų visumos analize. Nuteistojo veiksmai tiek iškart po eismo įvykio, tiek vėlesnis nukentėjusiosios lankymas ligoninėje, atsiprašymas žinutėmis ir t. t. patvirtina, kad kasatorius nesiekė sužaloti nukentėjusiosios ir jos gailėjo, taigi – sugriebdamas automobilio vairą nesiekė tokių padarinių, kokius sukėlė. Iš bylos medžiagos matyti, kad nuteistasis siekė labiau pagąsdinti nukentėjusiąją, o ne sukelti pavojingą eismo įvykį. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad teisiniu požiūriu neįtikina ir kasatoriaus argumentai, jog nukentėjusioji turėjo galimybę suvaldyti automobilį (jį sustabdyti, ištiesinti ar pan.). Tai, kad nukentėjusysis neatliko veiksmų, kurių negalėjo numatyti ir

jiems pasiruošti bei kurių atlikimas reikalautų didelio meistriškumo (pvz., vairavimo ekstremaliomis sąlygomis patirties), negali būti pagrindas kaltininkui išvengti atsakomybės.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija atmetė nuteistojo kasacinį skundą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-142-689/2020

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 10 straipsnio, 44 straipsnio 8 dalies, 322 straipsnio 2 dalies, 323 straipsnio 3 dalies, 324 straipsnio 1 dalies nuostatų laikymasis

Dėl teisės į gynybą suvaržymo

Kasaciniame skunde buvo teigiama, kad nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme buvo padaryti esminiai baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai (BPK 7, 10, 44, 266 straipsniai, 322 straipsnio 2 dalis, 323 straipsnio 3 dalis, 324 straipsnio 1 dalis), nes buvo pažeista nuteistojo teisė dalyvauti teismo posėdyje nagrinėjant jo bylą apeliacine tvarka bei suvaržyta teisė gintis pačiam ar per gynėją.

Teisėjų kolegija pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje, BPK 7, 10, 44 straipsniuose įtvirtinti teisės į teisingą (sąžiningą) procesą, teisės į gynybą, rungimosi principai. BPK 322 straipsnyje reglamentuota, kokie asmenys dalyvauja teismo posėdyje bylą nagrinėjant apeliacine tvarka. Pagal šio straipsnio 2 dalį apeliacinės instancijos teismo posėdyje turi teisę dalyvauti nuteistasis, išteisintasis, asmuo, kuriam paskirtos ar nepaskirtos priverčiamosios medicinos priemonės, jų atstovai pagal įstatymą, nukentėjusysis, privatus kaltintojas, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai; šių asmenų, jeigu jiems buvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką, neatvykimas nekliudo nagrinėti bylos. Ši nuostata kartu suponuoja, kad privalu įsitikinti, ar byloje šiems asmenims buvo tinkamai pranešta apie bylos nagrinėjimą. Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad nuteistojo dalyvavimas apeliacinės instancijos teismo posėdyje ne visais atvejais yra būtinas. Nuteistojo (išteisintojo) dalyvavimas teismo posėdyje yra privalomas tuo atveju, kai apeliacinis skundas yra paduotas jo padėtį bloginančiais pagrindais (BPK 319 straipsnio 2 dalis) arba kai teismas dėl kitų priežasčių pripažįsta, kad nuteistojo ar išteisintojo dalyvavimas posėdyje yra būtinas. Sisteminė normų analizė ir teismų praktika leidžia daryti išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas turi atsižvelgti į nuteistojo pageidavimą dalyvauti jo bylos teisminiame nagrinėjime ir, jam pageidaujant įgyvendinti šią teisę, turi būti suteikta reali galimybė tai padaryti. Siekdamas tai užtikrinti, apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas klausimą dėl galimybės nagrinėti bylą nedalyvaujant nuteistajam, privalo įvertinti ne tik tai, ar tinkamai jam pranešta apie posėdį, bet ir nuteistojo pageidavimą bei realias galimybes dalyvauti jame.

Nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija konstatavo, kad nelaisvėje esančiam nuteistajam nebuvo tinkamai pranešta apie jo teisę dalyvauti teismo posėdyje ir nebuvo sudarytos realios galimybės ją pasinaudoti, o apeliacinės instancijos teismas, informuodamas nuteistąjį apie bylos nagrinėjimą, jo teisę dalyvauti teismo posėdyje, tinkamai neišsiaiškino nuteistojo valios, t. y. ar jis pageidauja būti pristatytas į teismo posėdį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad akivaizdu, jog nuteistasis, prašydamas nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, kartu pageidavo ir pats asmeniškai dalyvauti ją nagrinėjant teismo posėdyje, – tai patvirtina vėliau nuteistojo pateiktas raštas teismui, kuriame išreikštas nepasitenkinimas dėl jo nepristatymo į teismo posėdį. Ši aiškiai pareikšta nuteistojo pozicija dėl pageidavimo dalyvauti teismo posėdyje apeliacinės instancijos teismui tapo žinoma 2019 m. spalio 24 d. (apeliacinės instancijos teismo nutartis priimta 2019 m. lapkričio 12 d.). Pagal šias aplinkybes apeliacinės instancijos teismas, remiantis BPK 324 straipsnio 10 dalimi, 300 straipsnio 1 dalimi, turėjo galimybę atnaujinti įrodymų tyrimą, pristatyti į teismo posėdį nuteistąjį, išklausti jo žodinius paaiškinimus, po to išklausti kitų dalyvaujančių bylos nagrinėjime asmenų baigiamąsias kalbas. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad nuteistojo pageidavimas dalyvauti apeliacinės instancijos teismo posėdyje nebuvo formalus pobūdžio, nes nuteistasis tiek

ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir teisme nesutiko su pareikštu kaltinimu, užėmė aktyvią gynybinę poziciją dėl pareikšto kaltinimo ir nuteisimo. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad kasacinės instancijos teismo praktikoje teisės dalyvauti teismo posėdyje, kai to pageidauja nuteistasis, neužtikrinimas pripažįstamas esminiu teisės į gynybą pažeidimu, padarė išvadą, jog šiuo atveju dėl nurodytų nuteistojo procesinių teisių dalyvauti teismo posėdyje neužtikrinimo ir nerealizavimo buvo suvaržyta įstatymų garantuota jo teisė į gynybą.

Kartu nutartyje atkreiptas dėmesys ir į kitus teisės į gynybą suvaržymo aspektus. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje be nuteistojo, apeliacinį skundą buvo padavęs ir jo gynėjas advokatas V. S., kuris gynė nuteistąjį ir pirmosios instancijos teisme. Advokatas V. S. buvo informuotas apie teismo posėdį apeliacinės instancijos teisme, tačiau jame nedalyvavo. Be to, su apeliaciniais skundais nebuvo pateikta teisinių paslaugų teikimo sutartis, kuri patvirtintų nuteistojo ir šio advokato susitarimą jam atstovauti nagrinėjant bylą apeliacine tvarka. Iš apeliacinės instancijos teismo posėdžio protokolų, advokato orderio matyti, kad nuteistąjį gynė advokatė L. B. (advokato orderyje nurodytas BPK 51 straipsnio pagrindas), tačiau byloje nėra apeliacinės instancijos teismo nutarties, kuria valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą organizuojančios institucijos parinkta advokatė L. B. būtų paskirta nuteistojo gynėja bei būtų nurodytas jos skyrimo pagrindas pagal BPK (BPK 51 straipsnio 3 dalis). Be to, pagal BPK 51 straipsnio 3 dalį nuteistajam apie paskirtą gynėją pranešama nedelsiant įteikiant ar išsiunčiant nutarties (ar nutarimo) paskirti gynėją nuorašą. Tokia teismo nutartis išsiųsta nebuvo, taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, nuteistasis nebuvo tinkamai informuotas apie jam parinktą valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiančią gynėją ir, kaip pagrįstai teigiama kasaciniame skunde, neturėjo galimybės suderinti gynybos pozicijų, o tai taip pat sutrukdė veiksmingai pasinaudoti teise į gynybą.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje buvo suvaržytos baudžiamojo proceso įstatymo garantuotos nuteistojo teisės į gynybą, apeliacinės instancijos teismas nesilaikė iš BPK 10 straipsnio, 44 straipsnio 8 dalies, 322 straipsnio 2 dalies, 323 straipsnio 3 dalies, 324 straipsnio 1 dalies kylančių reikalavimų. Kasacinis teismas nurodytų straipsnių pažeidimus pripažino esminiais, suvaržiusiais nuteistojo teisę į tinkamą bylos išnagrinėjimą ir sukliudžiusiais apeliacinės instancijos teismui išsamiai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą sprendimą šioje byloje (BPK 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 3 dalis). Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir baudžiamąją bylą grąžino šiems teismo padarytų pažeidimų teisiniams padariniams pašalinti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-136-697/2020

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl balsavimo teisės perleidimo sutarties pabaigos pagrindų

Ieškovė, be kitų reikalavimų, prašė pripažinti neteisėtai atsakovės eilinio visuotinio akcininkų susirinkimo priimtus sprendimus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinių netenkino. Byloje buvo aktualus balsavimo teisės perleidimo sutarties galiojimo ir jos pabaigos klausimas, lemiantis kvorumo visuotiniame akcininkų susirinkime buvimą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad balsavimo teisės perleidimo institutu siekiama sudaryti paprastą ir prieinamą visiems akcininkams būdą balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime, taip pat užtikrinti, kad bendrovė būtų valdoma ir kontroliuojama pačiu efektyviausiu ir geriausiai bendrovės ir akcininkų interesus atitinkančiu būdu, todėl balsavimo teisę įgijęs asmuo privalo paisyti bendrovės ir jos akcininkų interesų. Šiuo aspektu balsavimo teisę įgijusiam asmeniui, kaip ir kito asmens turto administratoriui, tenka bendrosios rūpestingumo ir atidumo pareigos bei draudimas veikti prieš balsavimo teisės perleidusio asmens interesus, tačiau balsavimo teisės perleidimas ir turto administravimas yra du atskiri civilinės teisės institutai, todėl negali būti sutapatinami. Remdamasis

lingvistinė Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.89 straipsnio 1 dalies analizė kasacinis teismas padarė išvadą, kad balsavimo teisės perleidimo sutarties esminis požymis yra balsavimo teisės įgyvendinimo ir būdo nustatymas pačioje sutartyje (akcininkas sutartyje turi nurodyti, kokiems tikslams tokia balsavimo teisė gali būti naudojama, už kokius visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus balsuoti ir kaip balsuoti, taip pat turėtų būti aptarti kiti su balsavimo teisės įgyvendinimu susiję klausimai). Nuo įgaliojimo ši sutartis skiriasi tuo, kad ji įsigalioja nuo jos sudarymo fakto ir sutarties turinio atskleidimo bendrovei (CK 2.89 straipsnio 2 dalis). Kadangi balsavimo teisės perleidimas yra galimas tik sudarant sutartį, todėl ji gali būti vienašališkai nutraukta tik tuo atveju, jeigu kita šalis nevykdo sutartimi prisiimtų įsipareigojimų ar netinkamai juos vykdo ir tai yra esminis sutarties pažeidimas arba kitais šalių sutartyje nustatytais atvejais.

Nagrinėjamoje byloje buvo nustatyta, kad balsavimo teisių perleidimo sutartis tarp ieškovės ir trečiojo asmens nebuvo nutraukta, ji buvo vykdoma, todėl kasacinis teismas konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai sprendė, jog sutartis galėjo pasibaigti tik įstatymų nustatytais atvejais, o vien faktas, kad ieškovė vėliau sudarė kitą balsavimo teisių perleidimo sutartį su kitu asmeniu, nereiškia, jog nebegalioja ankstesnė sutartis, jei nėra kitos šios sutarties šalies sutikimo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tais atvejais, kai juridinio asmens dalyvis savo balsavimo teisę įgyvendina sudarydamas balsavimo teisės perleidimo sutartį, tarp juridinio asmens dalyvio ir jo teisę balsuoti įgijusio trečiojo asmens susiklosto sutartiniai teisiniai santykiai, kurie gali pasibaigti tik įstatymuose arba sutartyje įtvirtintais pagrindais ir tvarka, o tokių pagrindų nagrinėjamoje byloje nebuvo nustatyta. Todėl nustatę, kad visuotinio akcininkų susirinkimo metu galiojo balsavimo teisių perleidimo sutartis, teismai pagrįstai vertino, kad kворumas buvo, nes trečiasis asmuo, įskaičius pagal balsavimo teisių perleidimo sutartį suteiktus balsus, iš viso turėjo 75 proc. balsų.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-168-378/2020

Sutarčių teisė

Dėl pareigos mokėti sutartines mokėjimo (pelno) palūkanas kredito sutarties nutraukimo atveju

Pareiškėjas bankrutuojančio fizinio asmens bankroto administratorius ginčijo kreditoriaus (banko) finansinio reikalavimo dalį dėl palūkanų. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjo prašymą tenkino iš dalies. Byloje buvo sprendžiama dėl skolininko pareigos mokėti mokėjimo (pelno) palūkanas kredito sutarties nutraukimo atveju, šių palūkanų santykio su kompensuojamosiomis palūkanomis ir galimybės sutarties pažeidimo atveju mokėjimo (pelno) ir kompensuojamąsias palūkanas skaičiuoti kartu.

Kasacinis teismas, atsižvelgęs į kompensuojamųjų palūkanų prigimtį ir paskirtį, padarė išvadą, kad šalių sudarytos sutarties sąlygos, nustatančios kompensuojamųjų palūkanų mokėjimą, pagal savo esmę lieka galioti ir po sutarties nutraukimo. Toks aiškinimas visiškai atitinka kompensuojamųjų palūkanų kaip skolininko civilinės atsakomybės formos (minimalių kreditoriaus nuostolių atlyginimo) sampratą ir neprieštarauja CK 6.221 straipsnio nuostatoms, pagal kurias sutartinė civilinė atsakomybė netesybų (ar jų paskirtį atitinkančių kompensuojamųjų palūkanų) mokėjimo forma skolininkui gali būti taikoma kartu su sutarties nutraukimu (CK 6.221 straipsnio 2 dalis). Tuo atveju, jei šalys sutartimi susitarė dėl atitinkamo dydžio kompensuojamųjų palūkanų mokėjimo iki visiško paskolos grąžinimo, ši sutarties nuostata ir iš jos kylanti sutartyje nustatyto dydžio kompensuojamųjų palūkanų mokėjimo prievolė išlieka ir sutartį nutraukus. Kompensuojamųjų palūkanų mokėjimas neatima iš kreditoriaus teisės reikalauti atlyginti nuostolius, kurių nepadengia sutartyje nustatytos kompensuojamosios palūkanos.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad palūkanos, kaip mokestis už pinigų skolinimą, teismų praktikoje dar vadinamos pelno palūkanomis, iš esmės skiriasi nuo kompensuojamųjų palūkanų, mokamų už prievolės įvykdymo termino praleidimą. Pareiga mokėti pelno palūkanas yra pagrindinė

paskolos prievolę apibrėžianti sąlyga (CK 6.870 straipsnio 1 dalis). Kadangi kreditoriaus reikalavimas sumokėti pelno palūkanas yra reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, pelno palūkanoms netaikomos netesybų mažinimą reglamentuojančios teisės normos, taip pat draudimas šias palūkanas priteisti kartu su netesybomis. Pritardamas kasacinio teismo nuosekliai formuojamai pozicijai, kad kreditoriaus reikalavimas dėl mokėjimo (pelno) palūkanų priteisimo yra reikalavimas įvykdyti sutartinę prievolę natūra, kasacinis teismas padarė išvadą, jog šis reikalavimas kreditoriaus negali būti reiškiamas po sutarties nutraukimo, kadangi tai neatitinka bendrųjų sutarties nutraukimo teisiniu padarinių, įtvirtintų CK 6.221 straipsnyje, pagal kuriuos sutarties nutraukimas atleidžia abi sutarties šalis nuo tolimesnio sutartinių prievolių vykdymo, o šalis iki tol siejės sutartinis teisinis santykis keičiamas sutartinės atsakomybės teisiniu santykiu. Šio aiškinimo nekeičia ir tai, jei šalys bus sutartyje nustačiusios sąlygą, kad pelno palūkanos mokamos iki paskolos grąžinimo, nes tokia sutarties sąlyga, nutraukus sutartį, nustoja galioti.

Aiškindamas CK 6.874 straipsnio 1 dalies, įtvirtinančios mokėjimo (pelno) ir kompensuojamųjų palūkanų skaičiavimo kartu galimybę sutarties pažeidimo atveju, nuostatas, kasacinis teismas pažymėjo, kad tais atvejais, kai šalis sieja galiojanti paskolos sutartis ir kreditorius reikalauja sutarties įvykdymo natūra, piniginės prievolės vykdymo pažeidimo atveju mokėjimo (pelno) palūkanos gali būti mokamos kartu su kompensuojamosiomis palūkanomis. Kreditoriaus teisė reikalauti tiek pelno, tiek kompensuojamųjų palūkanų sumokėjimo išlieka tol, kol išlieka jo teisė reikalauti prievolės pagal paskolos sutartį įvykdymo natūra, t. y. iki tol, kol šalis sieja paskolos sutartiniai teisiniai santykiai.

Kasacinis teismas pabrėžė, kad tinkamo atlygintinės paskolos sutarties vykdymo atveju paskolos davėjas gali pagrįstai tikėtis atgauti paskolintą pinigų sumą ir gauti atitinkamą užmokestį – mokėjimo (pelno) palūkanas, kurios turi būti sumokėtos paskolos gavėjo per sutarties galiojimo laikotarpį. Skolininkui nevykdant savo sutartinių prievolių ir dėl šios priežasties paskolos sutartį nutraukus prieš terminą, sutartine teise ginamas lūkesčių interesas apima kreditoriaus negautas pajamas, t. y. tik tas mokėjimo (pelno) palūkanas, kurias paskolos davėjas pagrįstai galėjo tikėtis gauti, jei sutartis būtų įvykdyta tinkamai. Skolininko prievolei mokėti mokesť už pinigų naudojimą, neatliekantį nuostolių kompensavimo funkcijos, laikotarpiu, kurio nebeapima šalių sudaryta sutartis, nėra teisinio pagrindo, kadangi tokia skolininko prievolė neišplaukia nei iš šalių sudarytos sutarties, nei iš įstatymo (CK 6.2, 6.221 straipsniai).

Kasacinis teismas konstatavo, jog ankstesnė kasacinio teismo praktika, pagal kurią skolininko pareiga mokėti mokėjimo (pelno) palūkanas išlieka ir paskolos davėjui nutraukus paskolos sutartį, keistina. Keisdamas esamą praktiką mokėjimo (pelno) palūkanų skaičiavimo po sutarties nutraukimo klausimu, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: nutraukus paskolos (kredito) sutartį prieš terminą, pasibaigia pagrindinių prievolių pagal sutartį vykdymas natūra, todėl mokėjimo (pelno) palūkanos skolininkui pagal šią sutartį nebegali būti skaičiuojamos; paskolos (kredito) sutartį nutraukus prieš terminą kreditorius įgyja teisę reikalauti taikyti skolininkui civilinę atsakomybę: reikalauti sutartyje ar įstatyme nustatyto dydžio kompensuojamųjų palūkanų iki visiško paskolos sumos grąžinimo, taip pat reikalauti dėl pagal nutrauktą paskolos (kredito) sutartį negautų mokėjimo (pelno) palūkanų, kaip kreditoriaus negautų pajamų, atlyginimo; pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles, reikalaujant kompensuojamųjų palūkanų (netesybų) ir negautų pajamų (nuostolių) kreditoriui gali būti priteisiama didesnė iš reikalaujamų sumų.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020

Dėl preliminariosios buto pirkimo–pardavimo sutarties kvalifikavimo vartojimo sutartimi bei vartotojo teisių gynimo

Ieškovas, be kitų reikalavimų, prašė pripažinti negaliojančia su atsakove sudarytą preliminarąją sutartį dėl statomo buto pirkimo–pardavimo bei priteisti jam iš atsakovės sumokėtą

avansą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog preliminariosios sutartys, įskaitant nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo, gali būti priskirtos vartojimo sutarčių kategorijai, jei jos atitinka vartojimo sutarties požymius, todėl būtina identifikuoti sutarties šalis bei nustatyti tikslą, kurio, sudarydama sutartį, siekia viena iš sutarties šalių – prekes ar paslaugas iš verslininko įsigyjantis fizinis asmuo.

Nagrinėjamu atveju byla nagrinėję teismai preliminariosios sutarties dėl buto pirkimo–pardavimo nekvalifikavo kaip vartojimo sutarties, nes sprendė, kad ieškovas neveikė kaip vartotojas, sutartį sudarė verslo, o ne asmeniniais tikslais. Šias išvadas teismai motyvavo ieškovo kaip bendrovės direktoriaus pareigomis, patirtimi sudarant nekilnojamojo turto sandorius, ieškovo ir jo vadovaujamos bendrovės valdomu nekilnojamoju turto. Kasacinis teismas nurodė, kad ginčijama preliminarioji sutartis atitinka vartojimo sutartims keliamą subjektiškumo požymį – ieškovas yra fizinis asmuo, o atsakovė – verslininkė. Preliminariąja sutartimi siekiama įsigyti nekilnojamojo turto – gyvenamosios paskirties patalpos (buto) – pobūdis suponuoja, kad sutartis buvo sudaryta siekiant patenkinti asmeninius ieškovo poreikius – apsirūpinti būstu. Ieškovo deklaravimas, kad siekdamas įsigyti gyvenamosios paskirties nekilnojamąjį turtą jis veikė kaip vartotojas, suponavo atsakovės pareigą paneigti ieškovo kaip vartotojo prezumpciją. Kasacinis teismas konstatavo, kad byloje nėra duomenų, jog pirmosios instancijos teismo sprendime kaip ieškovo gyvenamasis būstas nurodytas butas nuosavybės teise priklausytų ieškovui, o kito teismų procesiniuose sprendimuose nurodyto buto ieškovui nuosavybės teise priklauso tik 1/3 dalis ir nenustatyta, kad ieškovas faktiškai jame gyvena. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad šios aplinkybės, taip pat aplinkybės, susijusios su ieškovo vadovaujamai įmonei priklausančiu turto, savaime nesuponuoja, jog preliminarioji sutartis dėl statomo buto pirkimo–pardavimo neatitinka vartojimo sutarčiai būtinų požymių. Teismai šią preliminariją sutartį galėjo kvalifikuoti ne kaip vartojimo sutartį tik tuo atveju, jei atsakovė būtų įrodžiusi, jog ieškovas butą siekė įsigyti su verslu susijusiais tikslais, tačiau tokių duomenų į bylą nepateikta. Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismai nepagrįstai ieškovą sutapatino su jo vadovaujama įmone bei šios vardu ir lėšomis sudaromus sandorius traktavo kaip sudaromus paties ieškovo. Taigi teismai nepagrįstai akcentavo ieškovo einamas pareigas kaip prielaidą nevertinti ieškovo santykiuose su atsakove veikimo kaip vartotojo (silpnėsiosios šalies).

Kasacinis teismas priminė, jog Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT), aiškindamas 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais nuostatas, yra nurodęs, kad vartotojo sąvoka yra objektyvi ir nepriklauso nuo konkrečių žinių, kurių gali turėti atitinkamas asmuo, arba informacijos, kurią jis faktiškai turi. Taigi pagal ESTT formuojamą praktiką sąvoka „vartotojas“ aiškintina atsižvelgiant į šio asmens padėtį konkrečios sutarties atveju, pagal tos sutarties pobūdį ir asmens tikslus, o ne vertinant subjektyvią šio asmens padėtį (einamas pareigas).

Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai, netinkamai paskirstę šalims įrodinėjimo našta, nepagrįstai preliminariosios sutarties dėl statomo buto pirkimo–pardavimo nekvalifikavo kaip vartojimo sutarties ir *ex officio* (pagal pareigas) nevertino šios sutarties sąlygų sąžiningumo aspektu, taip pat nenustatė teisiškai reikšmingų aplinkybių išvadai dėl ieškovo kaltės dėl pagrindinės buto pirkimo–pardavimo sutarties nesudarymo pagrįsti. Dėl to apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis, kuria išspręsti ieškovo reikalavimai, susiję su preliminariją buto pirkimo–pardavimo sutartimi, buvo panaikinta ir ši bylos dalis perduota šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-161-403/2020

Civilinė atsakomybė

Dėl nenugalimos jėgos aplinkybių nustatymo ir atleidimo nuo civilinės atsakomybės

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės baudą už tai, kad pastaroji nutraukė biokuro pirkimo–pardavimo sutartį. Atsakovės teigimu, sutartį ji nutraukė dėl nenugalimos jėgos (*force majeure*)

aplinkybių, kai dėl oro sąlygų tretieji asmenys nepatiekė medienos. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį tenkino iš dalies.

Kasacinio teismo išaiškinta, kad tam, jog pagal CK 6.212 straipsnį būtų pripažintos *force majeure* aplinkybės, būtina šių sąlygų visuma: 1) tokių aplinkybių nebuvo sudarant sutartį ir jų atsiradimo nebuvo galima protingai numatyti; 2) dėl susidariusių aplinkybių sutarties objektyviai negalima įvykdyti; 3) šalis, neįvykdžiusi sutarties, tų aplinkybių negalėjo kontroliuoti ar negalėjo užkirsti joms kelio; 4) šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių ar jų padarinių atsiradimo rizikos. Nesant šių sąlygų visumos, faktinės aplinkybės negali būti pripažintos nenugalima jėga.

Atsakovė, įrodinėdama, kad ji pagrįstai nebetiekė biokuro ieškovei ir teisėtai nutraukė sutartį, pateikė, jos nuomone, nenugalimos jėgos aplinkybes patvirtinančią Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų pažymą. Remiantis ankstesniais kasacinio teismo išaiškinimais, tokia pažyma materialinių teisinių padarinių atsakovei nesukūrė, civilinės atsakomybės netaikymą atsakovei galėtų lemti nenugalimos jėgos aplinkybių buvimas. Todėl kasacinis teismas pažymėjo, kad nagrinėjamai bylai yra svarbios Šiaulių prekybos, pramonės ir amatų rūmų pažyma patvirtinamos aplinkybės, būtent, kad atitinkamu laikotarpiu buvo nepalankios gamtinės sąlygos (išritęs kritulių kiekis, užmirkusios biržės, neįvažiuojami keliai), tačiau tai, ar jos laikytinos nenugalimos jėgos aplinkybėmis, lemiančiomis atsakovės atleidimą nuo civilinės atsakomybės, sprendžia bylą nagrinėjantis teismas, įvertinęs visus byloje esančius įrodymus ir konstatavęs reikalingų sąlygų visumą.

Remdamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 781 „Dėl valstybės lygio ekstremaliosios situacijos paskelbimo“, kasacinis teismas konstatavo, kad nurodytu laikotarpiu buvo susiklosčiusi ekstremali situacija, tačiau pažymėjo, jog tokiu atveju svarbu nustatyti, kiek ji lėmė atsakovės negalėjimą įvykdyti savo prisiimtus įsipareigojimus pagal sutartį su ieškove. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad atsakovė savo įsipareigojimų ieškovei neįvykdė dėl to, kad neturėjo reikiamų žaliavų, nes tretieji asmenys, su kuriais atsakovė buvo sudariusi sutartis dėl žaliavų tiekimo, neįvykdė savo įsipareigojimų atsakovei dėl susidariusių gamtinių sąlygų. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad aplinkybės, jog rinkoje gali nebūti prekių, reikalingų prievolei įvykdyti, arba kontrahentai gali pažeisti sutartį, pagal CK 6.212 straipsnio 1 dalies nuostatas nelaikomos nenugalimos jėgos aplinkybėmis ir įmonė (verslininkas), sudarydama sutartį, tai privalo žinoti bei prisiima riziką dėl tokių aplinkybių atsiradimo. Be to, byloje teismų nustatyta, kad atsakovės nurodytos aplinkybės (besitęsiančios liūtys) egzistavo iki sutarties sudarymo ir jos sudarymo metu, todėl atsakovė, kaip pelno siekiantis asmuo (verslininkas) ir prisiimantis tam tikrą riziką, sudarydama sutartį, turėjo (galėjo) įvertinti, ar dėl ilgalaikio lietaus ji galės įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, t. y. įvertinti, ar tretieji asmenys, su kuriais atsakovė buvo sudariusi sutartis, bus pajėgūs vykdyti savo įsipareigojimus tiekti jai žaliavas, o jei tiekimas nutrūktų – ar atsakovė turės galimybę gauti žaliavas ir įvykdyti savo įsipareigojimus ieškovei pasitelkdama kitus trečiuosius žaliavas tiekiančius asmenis.

Dėl nurodytų priežasčių kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovė savo sutartinių įsipareigojimų ieškovei neįvykdė ne dėl susiklosčiusios ekstremalios situacijos, o dėl to, kad vykdyti su ieškove sudarytą sutartį atsakovei tapo finansiškai nenaudinga. Kasacinis teismas nenustatė pagrindo konstatuoti, kad dėl susidariusių aplinkybių atsakovei sutarties objektyviai nebuvo galima įvykdyti ir neįvykdžiusi sutarties atsakovė tų aplinkybių negalėjo kontroliuoti bei negalėjo užkirsti joms kelio. Taigi, nagrinėjamu atveju nėra nustatyta būtina sąlygų pripažinti, kad sutarties atsakovė neįvykdė dėl *force majeure* aplinkybių, visuma. Konstatavęs, kad atsakovė nėra atleistina nuo civilinės atsakomybės už sutarties, sudarytos su ieškove, nevykdymą, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-421/2020

Civilinio proceso teisė

Dėl darbo ginčų dėl teisės su tarptautiniu elementu teisingumo

Ieškovė (darbdavė) prašė priteisti iš atsakovo (Ukrainos piliečio) dienpinigių permoką. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį paliko nenagrinėtą bei išaiškino teisę kreiptis su ieškiniu į Ukrainos teismą.

Pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 215 straipsnio 3 dalį, jeigu darbuotojo nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitoje valstybėje, darbdavio inicijuojamas darbo ginčas dėl teisės turi būti nagrinėjamas toje kitoje valstybėje, nebent šalys kilus ginčui susitartų ginčą nagrinėti šio kodekso nustatyta tvarka. Kasacinis teismas išaiškino, kad DK 215 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, draudžianti darbdaviui inicijuoti darbo ginčą dėl teisės kitoje nei darbuotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, yra imperatyvi ir laikytina *lex specialis* (specialioji įstatymo norma) DK 215 straipsnio 2 dalies atžvilgiu. Nuo šios nuostatos galima nukrypti tik esant dviem kumuliatyvioms sąlygoms: 1) šalys susitarė kilusį ginčą nagrinėti Lietuvoje DK nustatyta tvarka ir 2) toks susitarimas buvo sudarytas jau kilus ginčui tarp šalių. Nesant šių sąlygų Lietuvos darbo ginčus nagrinėjantys organai turi atsisakyti nagrinėti tokį ginčą. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad DK 215 straipsnio 3 dalies nuostata siekiama apsaugoti silpnesniąją darbo sutarties šalį jos interesams palankesnėmis jurisdikcijos taisyklėmis, todėl ji taikytina tik tuo atveju, jei darbo ginčas dėl teisės yra inicijuojamas darbdavio. Jei Lietuvos Respublikoje buveinę turintis darbdavys sudaro darbo sutartį su kitoje valstybėje nuolatinę gyvenamąją vietą turinčiu darbuotoju, pastarasis bet kada turi teisę inicijuoti individualų darbo ginčą dėl teisės Lietuvos darbo ginčus nagrinėjančiuose organuose. Jei užsienio valstybėje nuolat gyvenantis darbuotojas inicijuoja ginčą darbo ginčų komisijoje Lietuvoje, su šios komisijos sprendimu nesutinkantis darbdavys neprivalo kreiptis į darbuotojo nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės teismus dėl Lietuvoje darbo ginčų komisijos išnagrinėto ginčo kitokio išsprendimo (DK 231 straipsnis), kadangi Lietuvoje ikiteismine tvarka išnagrinėto darbo ginčo perkėlimas į teismus nepradedą naujo darbo ginčo.

Atsižvelgdamas į tai, kad darbo ginčo nagrinėjimą ikiteismine tvarka darbo ginčų komisijoje Lietuvoje nagrinėjamu atveju inicijavo darbuotojas, kasacinis teismas nurodė, kad DK 215 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta išimtis šioje byloje netaikytina, o sprendžiant dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos nagrinėti kilusį ginčą turi būti vadovaujamosi DK 215 straipsnio 2 dalimi, nukreipiančia į atitinkamas Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis. Kadangi kaip atsakovas byloje patrauktas Ukrainos pilietis, teisingumo klausimas nagrinėjamoje byloje spręstinas pagal 1993 m. liepos 7 d. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos sudarytos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (toliau – Teisinės pagalbos sutartis) nuostatas.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog nagrinėjamu atveju aktualūs CK 2.17 straipsnyje įtvirtinti gyvenamosios vietos, o ne CK 2.12 straipsnyje įtvirtinti nuolatinės gyvenamosios vietos nustatymo kriterijai. Aplinkybė, kad atsakovas turi gyvenamąją vietą Ukrainoje, savaime nėra pakankama spręsti, jog atsakovas neturi gyvenamosios vietos Lietuvoje, ir vien šiuo pagrindu konstatuoti Lietuvos teismų jurisdikcijos nagrinėjamoje byloje nebuvimą. Užsieniečių įdarbinimą Lietuvoje reglamentuojantys teisės aktai įtvirtina imperatyvų reikalavimą darbuotojui užsieniečiui darbo santykių Lietuvoje laikotarpiu turėti gyvenamąją vietą Lietuvoje. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad tuo atveju, jei atsakovas byloje yra užsienio valstybės pilietis, kuriam taikytinas nurodytas reikalavimas, besitęsiančių darbo santykių Lietuvoje faktas yra pakankamas pagrindas teismui spręsti dėl darbuotojo gyvenamosios vietos Lietuvoje ir Lietuvos teismų jurisdikcijos nagrinėti kilusį darbo ginčą dėl teisės, išskyrus atvejus, kai byloje taikytina DK 215 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta išimtis, jurisdikciją nustatanti pagal darbuotojo nuolatinę gyvenamąją vietą.

Konstatavęs, kad teismai netyrė ir nevertino, ar atsakovas ieškinio pareiškimo teismui metu tęsė darbo santykius Lietuvoje ir ar pagal galiojančius teisės aktus jam buvo privaloma turėti Lietuvoje gyvenamąją vietą, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir klausimą dėl jurisdikcijos perdavė šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-145-823/2020

Dėl civilinės bylos iš draudimo teisinių santykių teisingumo esant tarptautiniam elementui, kai ieškinį pareiškia naudos gavėjas, nesantis draudimo sutarties šalimi

Ieškovė (Lietuvoje registruota bendrovė) prašė priteisti iš atsakovės (Latvijoje registruotos draudimo bendrovės) draudimo išmoką. Ieškovė nurodė, kad ji yra naudos gavėja pagal trečiojo asmens ir atsakovės sudarytą bendrosios civilinės atsakomybės draudimo sutartį. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atsisakė priimti. Apeliacinės instancijos teismas ieškinio priėmimo klausimą perdavė nagrinėti iš naujo. Byloje buvo sprendžiamas teisės klausimas, ar Latvijoje registruotos bendrovės (trečiojo asmens) ir atsakovės sudarytos draudimo sutarties susitarimas dėl ginčų teisingumo Latvijos Respublikos teismui turi būti taikomas ir naudos gavėjai ieškovei, kuri nėra šios sutarties šalis.

Kadangi tiek Lietuva, tiek Latvija yra Europos Sąjungos valstybės narės, todėl, bylos šalims turint buveines skirtingose ES valstybėse narėse, ginčo teisingumo klausimas turi būti sprendžiamas vadovaujantis 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas 1215/2012) nuostatomis. Šio reglamento 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad draudikui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškinys gali būti pareikštas: a) valstybės narės, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, teismuose; b) jeigu ieškinius pareiškia draudėjas, apdraustasis arba naudos gavėjas – kitoje valstybėje narėje ieškovo nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos teismuose; arba c) kai draudikai yra keli – valstybės narės, kurioje yra iškelta byla pagrindiniam draudikui, teismuose. Pagal Reglamento 1215/2012 12 straipsnį, kai sudaryta atsakomybės draudimo sutartis arba draudžiamas nekilnojamasis turtas, ieškinys draudikui taip pat gali būti pareikštas vietos, kurioje įvyko žalą sukėlus įvykis, teismuose. Reglamento 1215/2012 15 straipsnyje, be kita ko, įtvirtinta, kad šio skirsnio nuostatų galima nesilaikyti tik pagal susitarimą, kuris buvo sudarytas tarp draudėjo ir draudiko, kurių abiejų nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta arba įprastinė gyvenamoji vieta susitarimo sudarymo momentu buvo toje pačioje valstybėje narėje, ir pagal šį susitarimą tos valstybės narės teismams suteikiama jurisdikcija, net jei žalą sukėlus įvykis įvyko užsienyje, su sąlyga, kad toks susitarimas neprieštarauja tos valstybės narės teisei (3 punktas); kuris yra susijęs su draudimo sutartimi, sudaryta dėl vienos ar daugiau 16 straipsnyje nurodytų rizikos rūšių (5 punktas). Bet kurios rūšies „didelės rizika“ yra apibūdinta 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2009/138/EB dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo („Mokumas II“).

Kasacinis teismas sprendė, kad byloje nustatytos aplinkybės sudaro pagrindą atsakovės ir trečiojo asmens sudarytą draudimo sutartį, atsižvelgiant į direktyvos „Mokumas II“ 13 straipsnio 27 dalyje nurodytus didelės rizikos kriterijus, vertinti kaip sudarytą dėl didelės rizikos. Be to, abi draudimo sutarties šalys registruotos Latvijoje, todėl pagal Reglamento 1215/2012 15 straipsnio 3 ir 5 punktus draudimo sutarties šalių susitarimas dėl teisingumo Latvijos teismuose buvo galimas. Tačiau tai savaime nereiškia, kad šis susitarimas taip pat galioja ir ieškovei.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog ESTT pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktą prašymą 2020 m. vasario 27 d. prejudiciniame sprendime nurodė, jog galimybė „didelės rizikos“ draudimo sutartyse nukrypti nuo bendrųjų jurisdikcijos taisyklių taikoma tik santykiams tarp susitariančiųjų šalių ir paprastai negali būti išplėsta ir taikoma apdraustam trečiajam asmeniui. Šioje byloje ESTT nusprendė, jog Reglamento 1215/2012 15 straipsnio 5 punktas ir 16 straipsnio 5 punktas turi būti aiškinami taip, kad dėl „didelės rizikos“, kaip ji suprantama pagal pastarąją nuostatą, sudarytoje draudimo sutartyje draudėjo ir draudiko sutarta jurisdikciją suteikiančia sąlyga negalima remtis prieš šia sutartimi apdraustą asmenį, kuris nėra draudimo srities profesionalas, neišreiškė sutikimo dėl šios sąlygos ir jo nuolatinė gyvenamoji ar buveinės vieta yra kitoje nei draudėjo ir draudiko buveinės valstybėje narėje.

Nagrinėjamoje byloje teismai nenustatė aplinkybės, kad ieškovė, kurios naudai sudaryta draudimo sutartis, būtų kokia nors forma pritarusi draudimo sutartyje įtvirtintam susitarimui dėl sutartyje nurodyto teisingumo. Vien ta aplinkybė, kad ieškovė yra patronuojamoji Latvijoje registruoto trečiojo asmens, sudariusios draudimo sutartį su atsakove, įmonė, pati savaime neleidžia

konstatuoti pritarimo tokiam susitarimui buvimą. Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad ieškovė nėra draudimo srities profesionalė. Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas sprendė, jog Latvijoje registruoto trečiojo asmens ir atsakovės sudarytoje draudimo sutartyje įtvirtintas susitarimas dėl ginčų teisingumo Latvijos teismams negali būti naudojamas prieš ieškovę, todėl jai netaikytinas. Ieškovė turi teisę rinktis, kuriam teismui pateikti ieškinį, vadovaudamasi Reglamento 1215/2012 3 skirsnio 11 ir 12 straipsniuose įtvirtintu alternatyviu teisingumu. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-248-611/2020

Dėl prašymo pripažinti ir leisti vykdyti užsienio valstybėje priimtą teismo sprendimą, kuriuo atmestas prašymas panaikinti arbitražo teismo sprendimą, priimtimumo

Pareiškėja Serbijos Respublikos privatizavimo ginčų sprendimo agentūra (toliau – Agentūra) prašė pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Belgrado komercinio teismo sprendimą. Lietuvos apeliacinis teismas atsisakė priimti pareiškėjos prašymą.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad nagrinėjamoje byloje prašomas pripažinti užsienio teismo sprendimas yra toks, kuriuo spręstas Serbijoje priimto arbitražo teismo sprendimo panaikinimo klausimas, patikrinant Serbijos vidaus teisės aktuose įtvirtintų arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų buvimą ar nebuvimą. Šis teismo sprendimas yra tik su arbitražo sprendimu susijęs procesinis teismo sprendimas, kuriuo atlikta ribota Serbijos teisės aktuose reglamentuota arbitražo sprendimo kontrolė ir kuriuo nėra išspręsta ir pasisakyta dėl kitokių šalių materialųjų teisių ir pareigų. Taigi Serbijos Respublikos teismo sprendimas nėra savarankiškas teismo sprendimas, o yra procesinio pobūdžio teismo sprendimas dėl arbitražo sprendimo (ne)panaikinimo; teisinius padarinius šalims sukuriantis sprendimas yra ne Serbijos Respublikos teismo, o arbitražo sprendimas. Dėl to kasacinis teismas padarė išvadą, kad, prašydama pripažinti užsienio teismo sprendimą, pareiškėja iš esmės siekia išplėsti arbitražo sprendimu sukurtus teisinius padarinius iš Serbijos į Lietuvos Respubliką.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog užsienio arbitražų sprendimų pripažinimą ir leidimą vykdyti Lietuvos Respublikoje reglamentuojančios 1958 m. Niujorko konvencijos nuostatos atspindi vieną esminių jos reglamentavimo principų – autonomišką arbitražo sprendimų galiojimą Konvencijos valstybėse, pagal kurį kiekvienos pripažįstančiosios valstybės teismas dėl arbitražo sprendimo pripažinimo sprendžia savarankiškai; pripažįstančiosios valstybės teismas nėra saistomas kilmės valstybės teismo dėl arbitražo sprendimo padarytų išvadų; pripažįstančiosios valstybės teismas gali tiek leisti, tiek atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą tuo atveju, jeigu jis buvo panaikintas kilmės valstybės teismo. Todėl kasacinis teismas nurodė, jog nagrinėjamu atveju, jeigu prašomas pripažinti Belgrado komercinio teismo sprendimas, kuriuo atmestas suinteresuotų asmenų prašymas panaikinti Belgrado užsienio prekybos arbitražo teismo prie Serbijos prekybos ir pramonės rūmų sprendimą, ir būtų pripažintas Lietuvos Respublikoje, tai nereikštų, kad Lietuvos Respublikos teismas, pripažindamas Serbijos Respublikos teismo sprendimą, kartu pripažįsta ir tai, kad neegzistuoja arbitražo teismo panaikinimo teisiniai pagrindai. Priešingai – teismo sprendimo pripažinimas reikštų tik tai, kad Lietuvos Respublikos teismas pripažįsta, jog Serbijos teismas konstatavo, kad nėra arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų pagal Serbijos nacionalinę arbitražo klausimus reglamentuojančią teisę. Toks teismo sprendimas nėra vykdytinas ir jo pripažinimas Lietuvos Respublikoje iš esmės nesukurtų jokių teisinių padarinių.

Apibendrinamas nurodytus argumentus, kasacinis teismas išaiškino, kad užsienyje priimti arbitražo sprendimai Lietuvos Respublikoje pripažįstami ir leidžiami vykdyti 1958 m. Niujorko konvencijoje nustatyta tvarka. Arbitražo vietos teismo sprendimas, priimtas atitinkamos valstybės teisės aktuose nustatyta tvarka peržiūrint arbitražo sprendimą, nėra pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje objektas, todėl prašymą dėl tokio užsienio teismo sprendimo pripažinimo

atsisakytina priimti kaip nenagrinėtiną teisme. Dėl to Lietuvos apeliacinio teismo nutartis palikta nepakeista.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-173-469/2020

Bankroto teisė

Dėl kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje inicijuotos ir užbaigtos fizinio asmens bankroto bylos teisinių padarinių Lietuvos Respublikoje

Pareiškėja (skolininkė vykdymo procese) prašė panaikinti antstolės, vykdančios skolos išieškojimą kreditoriaus naudai, patvarkymą ir vykdomąją bylą nutraukti, nes Jungtinėje Karalystėje buvo išnagrinėta jos, kaip fizinio asmens, bankroto byla. Pareiškėjos teigimu, informuodama antstolę apie užsienio valstybėje prasidėjusį skolininkės bankroto procesą, ji laikytina tinkamai informavusia ir išieškotoją apie prasidėjusį pareiškėjos bankroto procesą, todėl jos prievolė kreditoriui (išieškotojui) pasibaigė. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai skundą atmetė.

Europos Sąjungoje vienos valstybės narės ribas peržengiančius nemokumo procesus reguliuoja Europos Parlamento ir Tarybos 2015 m. gegužės 20 d. reglamentas (ES) Nr. 2015/848 dėl nemokumo bylų, kurio nuostatos taikomos po 2017 m. birželio 26 d. išskeltoms nemokumo byloms (toliau – Reglamentas 2015/848). Jungtinėje Karalystėje pradėtas fizinio asmens bankroto procesas yra nurodytas Reglamento 2015/848 A priede, todėl jam taikomos šio reglamento nuostatos.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog bankroto bylose priimti užsienio teismų sprendimai kitose valstybėse narėse yra pripažįstami ir įsigalioja nedelsiant ir tam nereikalinga jokia papildoma formali procedūra. Taigi nemokumo proceso metu priimtas jurisdikciją turinčio valstybės narės teismo sprendimas kitoje valstybėje narėje sukelia tokias pačias teisines pasekmes, kaip ir jį priėmusioje kilmės valstybėje narėje, o tokio sprendimo sukeltos teisines pasekmes nustatomos taikant valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta nemokumo byla, teisę. Fizinį asmenų bankroto procedūras Anglijoje reglamentuoja 1986 m. Nemokumo įstatymas (angl. *Insolvency Act 1986*) ir 2016 m. Anglijos ir Velso nemokumo taisyklės (angl. *The Insolvency (England and Wales) Rules 2016*). Remiantis 1986 m. Nemokumo įstatymo nuostatomis, fizinio asmens, dėl kurio yra priimtas įsakymas dėl bankroto, bankroto procesas prasideda priėmus įsakymą dėl bankroto ir tęsiasi iki to laiko, kai asmuo yra atleidžiamas pagal šio skyriaus nuostatas; bankrutavęs asmuo yra atleidžiamas nuo bankroto, pasibaigus vienerių metų terminui, kuris skaičiuojamas nuo tos datos, kurią prasideda bankroto procesas; bankrutavusio asmens atleidimas apima jo atleidimą nuo visų bankroto skolų, išskyrus nurodytas išimtis. Nemokumo įstatyme taip pat nustatyta, kad atleidimas neapima tų bankrutavusio asmens skolų, kurios nebuvo įrodytos bankroto procese.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į Jungtinės Karalystės fizinio asmens bankroto proceso teisinį reglamentavimą, padarė išvadą, kad būtina bankrutavusio fizinio asmens atleidimo nuo konkrečios skolos kreditoriui sąlyga yra tokio kreditoriaus ir jo reikalavimo įtraukimas į fizinio asmens bankroto procesą. Tuo atveju, jei taikant Jungtinės Karalystės, kurios teritorijoje buvo iškelta tokio fizinio asmens bankroto byla, teisę paaiškėtų, kad konkretus kreditorius ir jo reikalavimas nebuvo įtrauktas į bankroto procesą, tai reikštų, kad bankrutavusio asmens prievolė tokiam kreditoriui būtų nepasibaigusi ir turėtų būti vykdoma. Dėl to kasacinis teismas antstolės reikalavimą skolininkei pateikti papildomus dokumentus pripažino teisėtu ir būtinu sprendžiant dėl vykdomosios bylos užbaigimo, kadangi, nesant reikalaujama pateikti įrodymų, nėra galimybės nustatyti, ar išieškotojo, kaip kreditoriaus, reikalavimas skolininkei buvo nurašytas pasibaigus Jungtinėje Karalystėje vykusiame pareiškėjos bankroto procesui.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į fizinio asmens bankroto bylos sukeltus universalius padarinius tiek bankrutavusio asmens turtui, tiek jo kreditoriams, padarė išvadą, kad kreditorių dalyvavimas tokiam bankroto procese negali priklausyti nuo bankrutavusio asmens skolos išieškojimą kreditoriaus naudai vykdomojoje byloje atliekančio antstolio veiksmų (pavyzdžiui, vykdomosios bylos sustabdymo) ar pačių kreditorių atidumo, susižinojimo galimybių. Jungtinėje Karalystėje galiojančiu teisiniu reglamentavimu tiesiogiai įtvirtinta pareiškimą dėl bankroto bylos

iškėlimo teikiančio asmens pareiga nurodyti visus savo kreditorius, taip pat kreditoriaus teisė būti tiesiogiai informuotam apie prasidėjusį bankroto procesą. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad antstolės informavimas apie užsienio valstybėje prasidėjusį skolininkės bankroto procesą nesudaro pakankamo pagrindo pripažinti, jog tokiu būdu buvo sudarytos tinkamos prielaidos kreditoriui dalyvauti kitoje valstybėje narėje vykusiame pareiškėjos bankroto procese.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-144-684/2020

Dėl galimybės atskiruoju skundu skųsti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atsisakyta taikyti Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 10 straipsnio 14 dalyje nurodytą poveikio priemonę

Bankroto administratorius prašė apriboti buvusių bankrutuojančios bendrovės vadovų teisę eiti viešojo ir privataus juridinio asmens vadovų pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariais. Pirmosios instancijos teismas prašymo netenkino. Apeliacinės instancijos teismas nutraukė apeliacinį procesą.

Kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas dėl šioje byloje priimtos pirmosios instancijos teismo nutarties apskundimo apeliacine tvarka galimybės pagrįstai sprendė vadovaudamasis CPK 334 straipsnio nuostatomis, pagal kurias pirmosios instancijos teismo nutartis galima skųsti atskiruoju skundu atskirai nuo teismo sprendimo tik tuo atveju, jei tokia galimybė tiesiogiai nustatyta įstatyme arba jei tokia nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai. Kasacinis teismas pažymėjo, jog bankroto bylos taip pat yra užbaigiamos teismo sprendimu dėl įmonės pabaigos, ir šis sprendimas gali būti skundžiamas apeliacinės instancijos teismui bendra tvarka. Be to, argumentų dėl pirmosios instancijos teismo nutarčių neteisėtumo įtraukimas į apeliacinį skundą yra tikslingas tik tuo atveju, jei tokių nutarčių priėmimas turėjo įtakos galutiniam nagrinėjamos bylos rezultatui, t. y. ir pagal bendrąsias CPK taisykles apeliacine tvarka iš esmės yra peržiūrimi tik esminę reikšmę bylai turintys tarpiniai teismo procesiniai sprendimai.

Pasisakydamas dėl CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintos teisės normos taikymo bankroto teisiniams santykiams kasacinis teismas yra konstatavęs, kad bankroto procese priimta pirmosios instancijos teismo nutartis laikytina užkertančia galimybę tolesnei bylos eigai, jei dėl šios nutarties priėmimo negalėtų vykti bankroto procesas ar kad bent vienas proceso dalyvis toliau negalėtų dalyvauti bankroto bylos procese. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas nurodė, kad tokio pobūdžio pasekmių nutartis, kuria teismas atsisako taikyti Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 10 straipsnio 14 dalyje nurodytą poveikio priemonę, nesukelia. Ši nutartis taip pat nesukelia tiesioginių byloje dalyvaujančių asmenų materialinių teisių apribojimų, dėl kurių būtų būtina suteikti šios nutarties peržiūros galimybę.

Kadangi ĮBĮ 10 straipsnio 14 dalyje nurodyta poveikio priemonė nesietina nei su baudžiamąja, nei su administracine atsakomybe, o yra taikoma teismo būtent bankroto bylos nagrinėjimo procese, kasacinis teismas padarė išvadą, kad šiuo klausimu priimtai teismo nutarčiai taikytini kriterijai, siejantys nutarties apskundimo galimybę būtent su bankroto bylos tolesne eiga. Nutartis, kuria atsisakoma taikyti ĮBĮ 10 straipsnio 14 dalyje nurodytą poveikio priemonę, neužkerta galimybės suinteresuotiems asmenims pakartotinai kreiptis į teismą dėl aptariamą poveikio priemonės taikymo, bankroto proceso metu paaiškėjus naujiems šios priemonės taikymo pagrindams.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-166-823/2020

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt